

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

REGELE LA IAȘI

Regele României a intrat în triumf la Iași, Scaunul cel vechiu al Domniei Moldovenești, care a trecut asupra-î în opera mare și sfântă, începută la 1859, de întregire politică a neamului românesc, întreg de mult cu sufletul.

Cei ce vor fi fost de față, vor fi știind acum să povestească despre mărețele serbări ce s'aũ desfășurat acolo. Miniștrii, deputații, senatorii, înalții funcționari, fruntașii politici, codașii aceleiași politici, poftiți și găzduiți, ca unii ce stau în rîndurile d'întăiu ale poporului nostru, aũ văzut și pot să spuie ce întrale capul pe unii mai mult, pe alții mai puțin, pe atîția frăcuiți din zilele mari, de loc — despre cele ce aũ văzut, înțeles și simțit. Noi ceștialaltî, plevușca școlilor și scrisului românesc, am cetit cu nerăbdare, cu mindrie, cu înduioșare prosa descriptivă pe care corespondenții evrei ai ziarelor din București aũ trimes-o cu acest strălucit prilej. Prosa era cum putea să fie, dar avem puterea de a face transparent acest vâl grosolan și de a vedea cu inima aceia ce a fost.

Deci printre rînduri de mulțime deasă, a cărei viață întregă se grămădia în ochii lacomi, aprinși, alaiul regal a trecut, în sunet de muzici și bubuit de tunuri, strălucind din aurul bogat al podoabelor și din oțelul sever al armelor. El a străbătut vechile strade reinnoite, a intrat în vechile biserici reparate, a înviat marele oraș mort al trecutului nostru. Umbrele nemîngiate ale strămoșilor încununați s'aũ potolit o clipă în durerea lor de înstrăinare și supt pietrele prăfuite ale vechilor morminte a trecut ca un fior de viață, zguduindu-le.

Regele a intrat ca un adevărat triumfător. El nu se luptase cu dușmanii țerii și nu aducea rămășițe de oști supt steaguri rupte, încununate de gloria celei mai mari jertfe ce se poate face pentru neam. Ceasurile acelea de luptă grea aũ fost de mult, și ele pot fi iarăși numai la chemarea celor mai puternice și neînlăturate nevoi și primejdii, cînd Dumnezeu răzbunării și al dreptății smulge săbiile cele

mai cu înțelepciune păzite. Carol I-iu, cel d'întăiu rege al României unite, învinsese într'un război mai greu pentru dînsul decît multe altele și cîștigase o biruință mai rodnică decît cutare izbîndă de trufie zădarnică asupra străinului. Bucuria cu care a fost primit astăzi mărturisește că el a cucerit împotrivrile cele mai îndărătnice, că a încălzit sufletele cele mai reci, că a dat viață inimilor celor mai amorțite și că a impus rînduială destrăbălării celei mai îndrăznețe. Prin puterea unei demnități împărătești, a unei nepărteniri neclintite, a unei desăvîrșite jertfirii a tuturor jîgnirilor, el a ridicat Coroana de Oțel la acea înălțime senină unde nimic n'o poate înnegura și a făcut dintr'însa semnul văzut al legăturii tuturor celor de aice, semnul văzut al viitorului celor de aiurea.

Căci îmi aduc aminte de o altă primire, acum șeptesprezece ani, care va rămînea ca o pată pentru toți aceia, din așa numita «oposiție» și din «guvern», cari au știut, prin păcătoșia unora și nemernicia altora, s'o pregătească Suveranului în care totdeauna, la orî-ce popor luminat și cuminte, se întrupează Patria.

Regele venia în 1887 ca să sfințească Mitropolia. Pentru a treia oară Iașul îl vedea ca rege, după ce-l cunoscuse de mult ca prinț tînăr. Nicî-o mișcare din inimă nu vestia momentul istoric. Gazetele prost scrise ale liberalilor repetau pentru nu știu a cîta oară frazele de ghiață ale tipicului, ce păreau scoase dintr'un manual de corespondență. Profesorii noștrii își făceau lecțiile ca de obicei, și nu ni se dădea altă pregătire (pe atuncî încă sufletul școlarilor nu era recunoscut oficial) decît împărțirea puștilor stricate pe care trebuia să le presintăm, dragă Doamne, la trecerea Suveranului. La Universitate, același lucru ca și la liceu. Ba încă s'au găsit de acolo cîțiva generoși profesori, cu mintea plină încă de amintiri revoluționare parisiene, cari au îndemnat, printr'un manifest tipărit, iscălit și lipit pe strade, pe «cetățenii», studenții și nestudenții, ai Iașului să se dea înlături înnaintea Regelui care sprijine pe Ion Brătianu împotriva «voinții țerii». Ziarele conservatoare aveau și mai puțină pază la gură.

Cu puștile la umăr, am văzut trecînd alaiul pe lîngă poarta vechii Academii Mihăilene. Erau mulți asistenți reci și nerespectuoși. Regele privia înnainte, deprins cu astfel de oameni. Penajele albe ale jandarmilor călări, cari-i urmau trăsura, se pierdeau acum către clădirea puternică a Otelului Traian și tropotele, foșnetele, zingănitul se îndepărtau, cînd ca o zguduitură se făcu în mulțime. Căii se dădură înapoi speriați, mulțimea avu un freamăt de mirare spăimîntată, porțile școlii se deschiseră supt apăsarea ei subită: trăsura regală se

oprise. Peste câteva minute, că să ni putem forma o bună educație cetățenească, aflam ce fusese: «oposiția» aruncase cu mere stricate asupra cortegiului ce cuprindea pe Suveran. Și, peste câteva zile, de la fereștile liceului, văzurăm, într'o rece și tristă dimineață, aceiași trăsura mergînd repede spre gară fără altă întovărășire decît a gardei și a unor golani cinici, cari înțelegeam bine supt ce impuls gifiiau strigînd: «ura»!

Potrivit cu aceste exemple, peste vre-o doi ani, studenții Universității care se învrednicia de cinstea vizitei regale — acum Regele prezinta Iașilor pe moștenitorul său în Domnie — uitau să-și scoată țigara din gură și pălăria din cap la apropierea Suveranului.

*

Astăzi această eră e închisă, și triumful Regelui e desăvîrșit tocmai acolo unde a trebuit odată ca el să se înfășure cu mai mult despreț.

Dar venirea Regelui în Iași mai are un înțeles, care vorbește tuturor inimilor românești.

Iașul e locuit pe trei șferturi de Evrei. Bogăția, viața, mișcarea lui e a lor. Flacăra *zionismului* s'a aprins și arde mai puternic acolo. Noi avem în Iași numai două lucruri: școlile, care sînt așa și așa, și bisericile, ce nu-și găsesc lesne părechea aiurea.

Și Regele României vine în capitala pîngărită de murdara viață de afaceri a unui alt neam, nu pentru a vedea încă odată această viață modernă a «celeia de a doua capitală». El vine din Ținuturi adevărat românești, străbate stradele unde să nădăjduim că ai noștri vor fi avut măcar locurile din față și merge să sfințească biserici înălțate din nou supt Domnia lui. El ascultă slujba creștină, slujba românească, pe locul unde aceiași slujbă a fost ascultată de strălucitul său înaintași Vasile Lupu, ctitorul Trei-Ierarchilor, de mărețul străbun Ștefan-cel-Mare, care a clădit într'o zi de după biruință biserica Sfintului Nicolae, «arhierarhul și făcătorul de minuni». Și încă odată prinosul de recunoștință al «celui d'întăiu rege al României unite» s'a înălțat în cuvinte călduroase, ca o mireasmă bine primită, către sufletele veghetoare ale strămoșilor. Prin aceste acte și cuvinte trecutul și prezentul nostru se leagă iarăși, nedespărțite, înaintea străinului păgîn și dușman.

Căci, oricît s'ar scurge la noi valul necurat al vînătorilor de cîștig, pămîntul e al nostru, căci *noi* am arat și am luptat cu el, căci noi am sămănat în el bobul pînii de toate zilele și sfințele oase ale ostașilor noștri morți pentru țară. Și vîntul va lua odată înaintea pleava pe care el a adus-o, iar noi,—noi vom rămînea înrădăcinați în glie!

MĂ CHIAMĂ...

*Mă chiamă, mă chiamă dumbrava și codrul,
Prin freamătul frunzei și boarea de seară,
Mă 'nbie spuindu-mi că jalea din suflet
Ca norii de vânturi așa o să-mi piară.*

*Că 'n inima 'mî tristă e veșnic furtună,
Și teamă de toate și-amară 'ndoială,
De-un vis licărește, îl las să se stîngă
Că știu d'innainte că visul mă 'nșală.*

*Mă chiamă pădurea, mă chiamă dumbrava,
Să-mi legăn un cîntec, să spun o poveste:
Povestea mi-e tristă și 'n cîntec de-oii spune-o,
Trezi-se-vor codrii plîngînd fără veste.*

NATALIA IOSIF.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DOMNIȘOARA VETA

Strada Regretului: o ulicioară cu casele strimbe, albe, sineli și verzi, înecate în grădini galbene, sărăcite de teamă. În amurgurile melancolice, la un geam c'un ochi cîrpit c'o bucată de gazetă, visează între oalele cu flori, ca o fată romantică, o pisică albă cu cercei roșii, de lină. La fereastra unei case acoperite cu olane, stă gînditor un cățel negru, cu coama creață, tuns pe jumătate și gătit cu funte albastre: Bijucă. Alătura de cățel, stă un chip încrețit și văpsit; pe fața zugrăvită — o streșină năstrușnică de păr; pe streșină — un coc uriaș; pe coc — un fionc enorm, roș ca para focului; și pe fionc — o floare. Capul acesta e proprietatea domnișoarei Veta.

De cîteva zile, domnișoara Veta vede trecînd, în fiecare zi, învăluit în umbrele seriî orî în pulberea de aur a asfințitului, — un flăcău chipeș, cu papuci albi de piele de căprioară, cu bizețuri de lac, cu briu roș, cu cercel în ureche și c'o pală neagră și lucioasă de păr, adusă la o parte, pe frunte.

De cînd l-a văzut, nu mai poate ceti un rînd din teribilul roman: *Un secret îngrozitor*, pe care l-a stropit pînă acum cu atîtea lacrimi de durere în lungile nopți de toamnă.

De douăzeci de orî l-a luat astăzi în mîni și de douăzeci de orî l-a aruncat nervoasă și-a oftat adînc, cu ochii umezi în gol, — și-acum romanțul singeros, mîhnit parcă, de supărarea domnișoarei, zace pe pat, deschis de-o săptămîină la Capitolul X: *Omul cu pâlăria neagră*.

În liniștea odăii o muscă biziie jalnic în geam. Afară, teiul din față își scutură trist frunzele galbene în melancolia amurgului și domnișoara Veta oftează amar. Apoi aleargă la oglinda verzuie de supt portretul prăfuit al lui Garibaldi, își îndreaptă grăbită cocul uriaș, funta și floarea, se pudrează, își udă degetul în gură, își șterge de pudră sprincenele și genele și, înroșindu-și gura, s'așează iar la geam, lângă Bijucă.

«Ah, nu mai trece!»

Inima domnișoarei Veta se strânge ca într'un clește. Amurgul acesta de toamnă târzie, și teiul care își scutură frunzele galbene pe trotuarul vînat, și tăcerea adîncă din odaie — îi măresc pustiul din suflet. Două lacrimi cît două fasole izvorăsc la coada ochilor mîhniți, lunecă încet pe chipul sulimenit și, înroșindu-se, picură, ca doi stropi de sînge, pe floarea veștejită din glastră.

În stradă s'aud pași: Fane trece alene pe sub umbrele sărăcite. Domnișoara Veta tresare, inima-i bate nebună în piept și-un zimbet nespus de galeș se întinde pe gura văpsită. La fereastra de peste drum răsare, între glastre, chipul rotund al domnișoarei Bița; obrajii albi se îmbujorează și genele negre se apleacă; iar Fane se'nroșește ca un rac, se oprește la colțul străzii și-o privește, pe furie, răsucindu-și fisticit mustața. Domnișoara Bița se simte privită, ridică genele și-și razimă visătoare capul într'o mîină. Domnișoara Veta se înnăbușă, sare de la geam, își smulge desperată părul încrețit și'ncepe a se văita în gura mare.

«Care vra să zică pentru mizerabila de Bița își rupe el pingelele!.. Pentru mizeraaabila, pentru infeeecta!..»

Își smulge furioasă fioncul uriaș, și-l zvîrle în oglindă:

«Oof-of, de ce nu vii, moarte, să mă strîiîngi?...»

Își smulge floarea și-o aruncă în portretul lui Garibaldi:

«Așa se vede că mi-a fost destinul, — arză-l focul destin! —, veșnic să mă chinuiesc... Vin-o, moarte, și mă strîiînge...»

Iea *Secretul îngrozitor* și-l trîntește în mijlocul casei peste Bijucă; Bijucă schelălăește înspăimîntat, dă peste măsura cu dresuri, o răstoarnă, domnișoara Veta se trîntește pe pat cu fața în perinele de zestre și prinde a plînge cu sughitură. Are să se otrăvească și ea cu chibrituri, ca și sârmana marchisă din *Secretul îngrozitor*... C'ășa i-a fost, se vede, destinul... arză-l focul de destin...

«Auzi, pentru mizerabila de Bița, pentru infecta...»

Sughiturile umplu odăița scundă și Bijucă, cu capul plin de pudră, scînțește încet supt un scaun, între sulimanuri.

*

De-atunci, în fiecare zi, cînd vine seara și ulița îngustă se colorează, de-o parte și de alta, cu hainele deschise ale cumetrelor, domnișoara Veta se așează pe lavița de la porțiță, cu Bijucă în brațe:

«Stai *mumos*, că te bate mamița... St! *mumos*...»

Alătura, cucoana Lina, — proprietăreasa, — enormă, cu un negel cît un că ăbuș pe bărbia revărsată în valuri, — fumează ca un Turc.

De cîte ori răsare la geam chipul rotund al domnişoarei Biţa, domnişoara Veta oftează adînc:

«Of, dragoste chioară; of, amor ghebos!»

Şi gura roşie şi mare cît o gură de paiată se întinde până la urechi. Pe urmă prinde a cînta piţigăiat:

«Doi oochi am iubit în a mea viaaată
Unul chiooor şi altul cu albeaaată...»

Şi cucoana Lina îşi cuprinde cu amîndouă minile pîntecele cît un talaz şi risul o zguduie, îi strîmbă faţa, îi închide ochii mici şi rotunzi ca două masline şi-i cascade gura uriaşă în norul vînat de fum.

Popul din capătul străzii se zugrăveşte puternic pe asfîntitul de jaratic. Gaiţa din colivia portocalie, de supt streşina bătrînă, cîntă cucoşeste, cotcodăceşte şi măcăieşte. Felinarele deschid ochi de pară argintie în pulberea de aur. Tăcerea se întinde cu încetul şi noaptea cucereşte mahalaua. Cumetrele se urnesc greoaie de pe la porţiţi şi intră prin case. Ferestrele mici se luminează, supt streşinile joase, şi sulari vinete de lumină taie uliţa şi înseamnă pete albe pe garduri, pe păreţi şi trotuare.

Domnişoara Veta se ridică de pe laviţă cu Bijucă în braţe şi intră în casă inghinînd ascuţit:

«Doi oochi am iubiit în a mea viaaată...»

Se pune la pîndă în dosul perdelei de stambă cadrilată.

Până acum degeaba a pîndit şi s'a frămîntat în fiecare noapte.

În astă seară, însă, geamul de peste drum, se deschide fulgerînd în lumina felinarului, şi umbra albă a domnişoarei Biţa izvorăşte din întunericul adînc şi s'apleacă cercetătoare peste glastre.

Stelele scînteiază în noapte ca nişte ţinte de aur. Uliţa-î pustie. De-asupra acoperişurilor negre se rumeneşte, şi luna răsare albind ulicioara cu lumina ei rece. S'aude un pas tainic. Domnişoara Biţa s'apleacă mai tare peste oalele cu florî. Fane se apropie încet de fereastra Biţei, purtîndu-şi umbra uriaşă pe păreţi. Domnişoara Veta deschide uşa încet, iese în ogradă şi se apropie uşor, în vîrfurile picioarelor, de gard.

Un greier scîrţie amortit în aerul rece. Domnişoara Veta îşi apasă cu amîndouă minile bătăile inimei, se uită printre scînduri, şi în cap parcă-î vijjie o moară.

În tăcerea ulicioarei, văruiete de lumina lunei, şoaptele îndrăgostiţilor sună tainic:

«Aî să mă iubeşti tu, Biţo, în totdeauna?

— Mai mă întrebî, Fane? Simt c'aşî muri fără tine!

— M'aşteptî de mult, Biţo?

— De ieri seară, de cînd te-ai dus!..

— Ce dragă îmi eşti, Biţo, ce dragă!..

— Şi tu mie...»

Vîntul aduce de la mustăria din colţ miros de fleică; cleştele toacă; un

cimpoi țipă innăbușit și sbîrnie ca un bondar, și niște pintenii sună dulce ca niște clopoței de argint.

«Ce frumoasă ești tu, Bițo, ce frumoasă...»

Domnișoara Veta se ițiște de după gard și izbucnește, de-odată, într'un ris ascuțit și s'ascunde. Domnișoara Bița dispăre. Fane rămîne încremenit, în mijlocul trotuarului, c'o mîna la inimă. Stă un răstimp așa, ascultă încordat, apoi șoptește:

«Bițo!»

Domnișoara Bița răsare iar:

«Vai ce tare m'am speriat!»

— Nu-î nîmene... Cine știe unde-o fi ris cineva... Săracul puiiț, că tare-î el fricos!.. Fricos ca un puii de potîrniche, săracul!..»

Apoi tace. Cată amîndoi, muți, unul la altul. Greierul țirîe amorțit în lumina de vis. Fane clatină din cap și șoptește iar încet:

«Ce frumoasă ești tu, Bițo, ce frumoasă...»

Risul ascuțit al Vetei izbucnește iar:

«Hi—hi—hi... Care vra se zică amor la lună *stemmabililor*... Hi—hi—hi...»

Domnișoara Bița se șterge de la geam. Fane se mistui în noapte.

Domnișoara Veta intră în casă ca o vijelie:

«Auzi? Apoi să nu mori?... Auzi?: «Ah, ce frumoasă ești tu Bițo!» Auzi, miserabila frumoasă...»

Și se pune iar la pîndă, după perdea, bombănind:

«N'am să mă cule, firi-i-ați ai dracului!.. Am să vă pisez până vi s'o acri cu dragostea... Uf! Mă 'năduș... M'apucă *ipohondria*... Auzi?: «Ah, ce frumoasă ești Bițo!» Am să vă pisez până vi s'o acri cu dragostea... Helbet! Una-î Veta în Tîrchilești!»

Un lăutar trecea zgriburit, într'o redingotă lungă, stringîndu-și dibla sub-soară. În lumina săracă a unui felinar cu geamurile afumate, un cetățean se cumpănia ca bătut de vînt, și da din mîni, și vorbea singur:

«Eû sintără domnîl Boboc... Parol, să mor... Măi musù, eû sint, mă... Tă ia numa dracului...»

Jos înaintea sa, pe trotuar, umbra neagră a necunoscutului se frămînta, flutura din mîni, și părea un al doilea cetățean, lungit în stradă, care se canonia zadarnic să se ridice în picioare.

*

A doua zi, domnișoara Veta sta pe laviță, la portiță, vîntura din mîni, se răsucia în toate părțile și spunea în gura mare cucoanei Linei:

«Să mă vezi moartă dacă nu i-am văzutără tratînd amor...»

— Nu măi spune, maică! Să fii tu a dracului că i-ai văzutără!

— Să mă vezi moartă, cucoană Lină, dacă te mint... L-a fermecatără, are să-l aducă călare pă prăjină, miserabila!.. Făceaû, mă rog, taman ca la teatrul... El: «Ah, cît te iubesc!» Ea: «Ah, așî muri fără tine!» El: «Angelul meu... Suflețelul meu...» Ea: «Puiul meu... Bibiloitul meu...» Mă rog, era să leșin de ris, cucoană Lină...»

Olteni treceau cu coşurile încărcate, strigînd prelung în lumina rumenă a zorilor. Cumetrele ieşiau pe la porţi, legate cu grimèle albe la cap, cu mincile suflecate, şi se tîrguiau, şi puneau minile în şolduri şi ţipa. Găinile boghete însingerau uliţa vînată cu crestele lor roşii ca nişte bujori; cucoşii se înăltau falnic, bătînd din aripi, şi trîmbiţau prelung. Răţile pline de noroiu se legănau greoaie, măcăind asurzitor, şi cîrdurile de gişte însemnau pete de zăpadă.

«Am să-î insult în favor, cucoană Lină!, — cuvînta furioasă domnişoara Veta.

— Ba să nu-î insultî, maică, în favor, c'are să ţi-o facă nasulie...

— Cuî, mie? Apoi să am pardon, nu mă cunoşti, cucoana Lină: Una-î Veta 'n Tirchileşti!»

Fane vine încet. Domnişoara Veta, cum îl vede, prinde a ţipa mai tare, ca s'o audă:

«Uite, dumnealui, — musu ăla cu bezeţuri la pantofi, — trata amor... Da, ştii, taman ca la teatru: «Ah! Oh!» Ochiu peste cap... Să leşini de ris, să mori, cucoană Lină...»

Şi, cînd se apropie, odată îi ţivli în faţă:

«In-di-vi-du-le!...»

Fane se opreşte galben:

«Leagă-ţi javra, *matmuzel*, c'ai să rămii fără coc...»

Ca într'o scăpărare de fulger, Domnişoara Veta sare de pe laviţă:

«Eü, eü, fără coc, musu?»

Şi prinde a ţipa ca 'n gură de sarpe:

«Individule... individule... individule...»

— Nu mă insulta în favor, cu-aseenea *impresie*, *matmuzel*...

— Individule... infectule...

— Nu mă...

— Individule... individule!...»

Gaiţa din cuşca portocalie începe şi ea a ţipa: «Individule! individule!» Bijucă se sfarmă lătrînd. Cumetrele dau navală, vînturîndu-şi braţele enorme în lumina trandafirie. Găinile şi raţele fug înspăimîntate. Un cîrd de gişte zboară ţipînd, într'un nor rumăn de praf, umplînd uliţa îngustă de puf. Iar cucoana Lina se face stacojie de ris, valurile de grăsime îi tălăzuiesc, ochii i se închid şi gura i se cascade, uriaşă, în fumul leneş al ţigării.

N. N. BELDICEANU.

CUGETĂRI

Religiile sînt chemate să dea celui slab care moare păharul de vin ce bea osîndiţii cînd merg la eşafod.

*

Poate numai dacă aş fi veşnic, aş dori să ştiu ce e moartea.

UNUI CÎNTĂREȚ DE LA ȚARĂ

Și noi sîntem copii iubiți ai firii!
 Dar de atît noroc n'avurăm parte.
 Noi nu vedem un răsărit de soare:
 De cer, șir de palate ne desparte,
 Pe jos e piatră, nu covor de iarbă,
 Iar pomii în zadar lumină cată.
 Se vede printre-acoperișuri cerul
 Ca o hlamid' albastră sfîșiată.

Dar, cînd scăpăm din unedele ziduri
 Ca dintr'o peșteră, atunci mărirea
 Strălucitoarei lumii ne amețește...
 Să vezi cu drag ce ne primește firea!
 Te-a alintat pe tine-o tinereță,
 Dar cînd înstrăinații vin acasă,
 Podoabele și le arată toate
 Ca s'o vedem tot bună și frumoasă.

O Doamne, de-ai vedea ce veselie!
 Cum șoptă pădurea cea tăcută,
 Cum ni zîmbesc din luger flori de spumă
 Și ramuri cum se'nclin' de ne sărută!
 Natura-și chiamă cîntăreții cu-ăripi:
 O oaste 'ntreagă 'n calea noastră scoate.
 — Ce fericit ești tu! De-atîta vreme
 Ai învățat cîntările lor toate!

Ieșind în cîmp, ne 'mbibă de lumină
 Un diamant scăpărător — căci, frate,
 Și pentru noi e soare 'n țara noastră —
 Pe râuri curg comori de nestimate...
 Iar noi, sorbind cu poftă sănătatea,
 N'avem răgaz să ne gîndim la liră;
 În sufletu-ne 'nviorat cu 'ncetul
 Lumina caldă, sfîntă, se presfiră.

Și, cînd orașul iar ne chiamă'n umbră,
 Pe mama noastră o sărutăm pe frunte,
 Ne 'ntoarcem întăriți spre-o nouă muncă,
 Spre-orașul trist, spre grijile mărunte.

*Ah, ție-maica îți deschide, brațul
Te 'ndeamnă blînd mîhnirea s'o înlăturî,
Iar noi luptăm, dar nu cu teama'n suflet,
Ci liniștiți: e mama noastră-alăturî...*

*Și cîte-odat' o 'rătăcită rază
Comoara de-amintiri în noi învie,
Căci ziua de cerească desfătare
Rămas'a 'n' noi puternică și vie.
Adînc uimit e sufletul... Năvala
De gînduri abia poate să se 'nșire.
Și ritmul unei inimi bate 'n viersuri.
Atunci cîntăm... ce-am învățat în fire.*

G. VILSAN.

POVESTE ¹

Făt-frumos l-a ascultat cu multă băgare de seamă, și apoi a plecat spre casă avînd mîntea plină de minunății și inima doritoare de izbînzî.

Cînd a ajuns la curtea lui Peneș Împărat, a dat peste zarvă mare: pretutindenî oști gata de război.

Împăratul Verde, vecinul lor, se sculase împotriva lui Peneș Împărat, și acesta se pregătia să-î iasă întru întîmpinare.

Înnainte de a pleca, tatăl său l-a purtat prin tot palatul, i-a arătat toate cu de-amăruntul, i-a dat în mînă cheile de la toate cămărilor, și i-a zis:

— Dragul mieu fecior, eū trebuie să mă duc în război. Pe altul n'am pe cine să las în locul mieu, decît numai pe tine. Are să vie o vreme cînd tu o să împărățești, și trebuie să te obișnuiești și cu asta. Îată, îți las pe samă toată împărăția, și-ți încredințez și cheile toate. În toate cămărilor ai voie să umbli, numai în cutare cămară să nu intri.

După aceia Împăratul Peneș a pornit la război, iar Făt-Frumos a rămas acasă cu împărăteasa și cu soră-sa.

A colindat el toate încăperile palatului, s'a uitat la toate armele și la toate bogățiile, iar un lucru veșnic îl neliniștia: ce să fie în cămara în care Împăratul îl oprise de a intra?

Zile întregi s'a luptat cu gîndul și cu dorul de a ști ce-î acolo, pînă ce, la urma urmei, n'a mai putut să-și înfrîneze patima și a intrat în cămara aceia.

Și ce-î văzură ochii?

Un zmeu.

Și ce fel de zmeu?

¹ Vezi n-rele 34, 35 și 38.

Era înfășurat cu șapte cercuri de fier, cît mîna de groase.

Și gema, zmeul, de-ți era mai mare mila să-l auzi, și se zvîrcolia ca broasca în gura șerpelui.

Și, cînd l-a zărit pe Făt-Frumos, i-a zis :

— Făt-Frumos, Făt-Frumos ! Știu bine că în mîna ta îmi stă viața; dar mai știu cît ești de bun la inimă și că nu poți suferi nedreptatea și ca altul să fie chinuit. Fie-ți milă de mine și dă-mi apă să beau, că mare pomană ți-i mai face.

Făt-Frumos, și uimit de ceia ce văzuse, și îngrozit, se uita la zmeu cu nedumerire.

Zmeul, înțelegînd că asta-i spre binele lui, că adecă inima lui Făt-Frumos începe a se înduioșa, îi zise iar :

— Făt-Frumos, Făt-Frumos ! De cincisprezece zile stați în fiarele acestea care-mi curmă trupul, și picătură de apă n'am pus în gura mea. Și florile cîmpului sorb roua dimineții, Făt-Frumos, și tot își revarsă nourii ploaia asupra lor; dar eu, care măcar nici nu mai țin minte cum e apa la vedere, cît trebuie să îndur ! Fie-ți milă, Făt-Frumos, căci nici nu știu la ce-ți pot folosi și eu vreodată.

L-au înduioșat vorbele zmeului, și i-a adus o cofă de apă.

Cum a pus-o la gură, a sorbit-o dintr'o înghițitură, și au și plesnit trei cercuri.

Apoi iar a început a se milogi, și într'atîta l-a fermecat pe Făt-Frumos, cu vorba, încît i-a mai adus o cofă cu apă.

Și, cum a băut-o și pe aceasta, a plesnit și celelalte cercuri, și zmeul, rămas acum slobod, s'a scuturat odată, și a întinerit precum fusese odinioară.

Apoi a dat mîna cu Făt-Frumos, i-a mulțămît pentru binele ce i-a făcut, și s'a cam mai dus.

Ce putea să mai facă ?

Porunca tătine-său o călcase, zmeului îi dăduse drumul, și doar își da el socoteală că Împăratul nu-l ferecase așa de strașnic pe zmeu de florile mărului.

A încuiat și el ușa, precum fusese, și a tăcut.

Făt-Frumos, după aceia, s'a dus în grajdul împărăției, să vadă ce armăsari aș mai rămas pe acasă, cu gînd ca să-și aleagă și el unul.

Grajdul era plin de armăsari, care de care mai frumos și mai de preț; și nu știa Făt-Frumos pe care să-l aleagă.

Dacă-și punea ochiul, i se părea că cel de alături e mai frumos, și dacă-și zicea că acesta e de el, cellalt îl ispitia mai tare; așa că bietul băiat se bătea cu gîndul, de ceasuri întregi, cum și ce fel să facă, numai s'o nemerească.

Înfundîndu-se el din grajd în grajd, dă, într'un ungher, peste un cal slab și răpănos, de-ți era scirbă să te uiți la el.

Făt-Frumos îl izbește cu piciorul, de minie că nu se putea hotărî în alegere :

— Dar pe tine cine te-a adus aici, ca să spurci grajdiul împărătesc? Atunci armăsarul cel răpănos — că armăsar era și acesta — îi răspunde:

— Alege-mă pe mine, stăpîne; hrănește-mă trei zile cu jăratec și apoi încalecă-mă.

A stat Făt-Frumos în loc, s'a uitat la mirtoagă, și un gând bun l-a îndemnat să încerce.

A scos calul la lumină și a făcut precum i-a zis.

Trei zile numai cu jăratec l-a hrănit, și după fiecare mîncare se făcea armăsarul nostru mai mîndru și mai chipos, de nu se mai găsia în toată lumea armăsar de potriva lui.

După trei zile, numai ce i-a zis armăsarul:

— Acuma, stăpîne, încalecă.

După ce a încălecat, l-a întrebat iar armăsarul:

— Cum vreî să te duc, stăpîne: ca vîntul ori ca gîndul?

— Ca gîndul, că-i mai lin, a răspuns Făt-Frumos.

Atunci armăsarul s'a înălțat în văzduh, și de trei ori s'a urcat în naltul cerului, de s'a amestecat printre nouri, și s'a coborît iar pe pămînt, și l-a întrebat:

— Bine-î așa, stăpîne?

— Bine, i-a răspuns Făt-Frumos, dar m'a cam furnicat prin spate.

— Și pe mine m'a furnicat, cînd m'ai izbit cu piciorul. Acuma spune-mi, unde vre-î să te duc?

Să mă duci pe cîmpul de bătălie unde e împăratul nostru, i-a răspuns Făt-Frumos.

Armăsarul s'a înălțat în slava cerului, și, cît ai clipi, a și fost la locul dorit.

Acolo, ce să vezi?

Împăratul Verde biruise oștirea lui Peneș Împărat, care acuma fugia împrăștiată, iar însuși împăratul, încunjurat de o ceată de dușmani, stătea gata să se dea prins, numai să scape cu viață.

Făt-Frumos, cît a văzut una ca asta, s'a coborît cu armăsarul lui în mijlocul învălmășălii, și, învîrtind paloșul, cu repeziciunea fulgerului a început a doborî cîte zece dușmani de odată, și, virînd spaima între ei, i-a pus pe goană. Și după ei mereu, și pe toți i-a culcat la pămînt, și n'a rămas nici unul cu viață, afară de Împăratul Verde, pe care l-a cruțat, și i-a dat drumul să se ducă în țara lui.

* * *

Pe cînd se petreceau acestea pe cîmpul de bătălie, împărăteasa lui Peneș Împăratul și cu fata ei stăteau de vorbă la fereastră, și se uita în grădină.

Pe fată o păziau ca ochii din cap.

Zmeul, care atîta amar de vreme fusese ținut închis în cămară, fere-

cat cu șapte cercuri de fier, și pe care-l slobozise Făt-Frumos, era cel mai mare dușman al lui Peneș Împărat, și făcuse jurământ să-î fure fata.

De aceia îl prinsese împăratul și-l ferecase.

Și, de și nu mai aveau acuma nici-o frică de el, tot păziau pe fată pentru că se temeau și de alți zmei căroră li-ar fi venit aceeași poftă

Și, cum se uitau ele în grădină, și vedeau florile drăgostindu-se, și ascultau păsărelele ciripind, zise fata :

— Doamne, mamă dragă, de multă vreme nu mi-a călcat piciorul pe iarbă verde și boarea vântului nu mi-a mîngîiat obrazii ; lasă-mă să mă duc în grădină.

S'a înduioșat împărăteasa de cuvintele fetei, și a plecat amîndouă să se primble prin grădină.

Și, cum umblau ele pe cărări, uitîndu-se cu drag în toate părțile, iată numai că încep a se mișca frunzele copacilor și a se apleca florile la suflarea unui vîntișor, care din ce în ce se tot înteția, și deodată fata împăratului fu ridicată în slavă, de lingă maică-sa, care nici nu avu vreme să țipe, că fata se și făcu nevăzută, amestecîndu-se printre nouri.

Vîntul acela amăgitor nu era altceva de cît zmeul de care se temea Peneș Împăratul, zmeu pe care-l ținuse anî și anî ferecat, închis în cămara din care-l slobozise Făt-Frumos.

Împărăteasa, cînd s'a văzut singură în grădină, fără fata pe care o păzia ca ochii din cap, n'a mai știut ce să facă, și, plîngînd cu trei rînduri de lacrimi, a dat fuga în palat.

Îi era ei că-și pierduse odorul, și i se sfășia inima ; dar o apuca și groaza cînd se gîndia ce are să zică împăratul, găsind atîta gol în împărăția lui.

Și, cînd a venit împăratul din război, încărcat de prăzi și încunjurat de vrăjmașii ce-î prinsese și pe cari-î făcuse robi, a uitat toate bucuriile, și mult s'a întristat.

Iar Făt-Frumos, care se știa vinovat că din pricina lui s'a întins jalea peste împărăție, și-a zis în gîndul lui că de acuma zi de odihnă nu trebuie să mai aibă, pînă ce nu va găsi pe soră-sa, și nu o va smulge de la zmeul care o răpise.

(Va urma)

ARTUR GOROVEL.

CUGETĂRI

Sufletele tari nu sînt cele răzimate pe multe proptele, ci acele care stau numai pe temelia lor.

*

Ce ciudată pare lauda că a știut înfrunta moartea pentru acel ce aștepta viața viitoare și avea socoteala definitivă a faptelor sale bune.

*

Slăbirea simțului de familie face în timpurile noastre moartea mai grea.

X.

DE PE STÎNCĂ

... Și 'nt' o noapte 'mă păru că pe 'ntinderea mării,
Doar o stîncă 'nfrunta biciuirea pierzării;
Solitară 'n vârtej, năzuia către stele —
Și prin vis îmi vorbi glasul inimii mele:

Din dureri să-ți înmalți și din lacrimă o stîncă,
Și mai mîndru să stai cînd e noapte adîncă;
Iar cînd zorile rîd și pe dealuri se suie,
Tu 'n adîncuri de piept suferințele 'nclue.

Și, tovarăși de vezi, către tine zorește-î —
Cu iubire de zeu pe 'nmălțime primește-î,
Și pe toți cari plîng, miluirea-ți cuprindă,
Din palatul măreț pînă 'n șubreda tîndă.

Cît de mici ți-or părea suferințele tale,
Și ce negre și mari ale celor din vale...
Și 'n ce mîndre porniri întruța-se-va plînsu-ți,
Cînd vei fi ridicat pe de-asupra ta însuși!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

De pe stîncă-ți surîd, fericire pierdută,
Și durerea-mă d'întăii surîzînd te salută...
Cu durerea-mă d'întăii mă suiîu către soare,
Și din culmi vă privesc, năzuinți trecătoare!

De pe stîncă vă văd, suferinți ale văii,
Ascultînd, vă 'nțeleg pîn' și ritmul bătăii...
Și iubirea-mă pe culmi e ca palida rază
Ce pătrunde 'n adînc și mai viu luminează.

De pe stîncă v'admir, frumuseți ale boltii,
Și pe voi, o furtună, în mînia revoltei!
Ce puțin arătați din splendoarea-vă 'ntreagă,
Celor mici cari'n văi doar de dinșii vă leagă!

De pe stîncă, o frați, eu cuprind omenirea —
Și 'n iubire de zeu îmi găsesc fericirea...
Pe cînd voi mai priviți oceanul de umbre
Peste zări aruncat orizontelor sumbre!

SARĂ...

*Supt cerul roșiatic,
Prin pomii albi de floare,
Dorm păseri iubitoare
De aer păduratec.*

*Tresare 'nfiorată,
Din ciucuri deși se cerne
Prin aer și s'așterne
Pe iarba 'nrourată...*

*Plutesc mirezme 'n vale,
Că-î timpul când zefirii,
Aflînd de taina firii,
Ieau zborul pîn petale.*

*Cît vîntul mai veghează,
Curg foșnete 'n pădure...
Tăcuți pe virfurii sure,
Staii brazii drepti de pază.*

*Ieau pulberea din floare,
Avînd într'însa dorul
Și-o parte din izvorul
Vieții viitoare.*

*Răsar pe boltă stele
Și 'n zare luna plină;
Iar florile se 'nclină
Ș-adorm curînd și ele.*

L. MĂRICAȘ.

CRONICĂ

Redactorul *Tribunei* din Arad, d. I. Russu-Șirianu, dă Romînilor o carte foarte folositoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În această carte, intitulată *Romîni din Statul ungar* (334 pp. in 8°, București, tip. «Voința Națională»), se cuprinde întâiul o statistică bogată și precisă care lămurește îndată pe orișicine asupra numărului, situației și dezvoltării Romînilor de peste munți. Mai departe, datele sînt lămurite prin priviri generale și din ele se scot îndrumări pentru activitatea ce s'ar potrive mai bine cu starea și însușirile acelor cari represintă supt stăpînirea ungarască neamul nostru.

Un spirit cuminte, o căldură patriotică discretă, fără exclamații, oftări sau provocații copilărești, care totdeauna strică mai mult decît folosesc (dacă măcar folosesc, fie și în cea mai slabă măsură), se desface din această operă de orientare și recunoaștere, care sosește tocmai la timpul său. Autorul arată o deplină încredere în viitorul Romînilor ardeleni și ungureni, dar această încredere nu vine din dorințele și speranțele lui, ci reiese din dovezile de fapt, din constatările prin cifre pe care le-a adus înainte. E drept că pierdem pe încetul pe înaintașii rătăciți prin Ținuturi din care n'aũ fost în stare să înlătore pe vechii locuitori (precum în Ugocia, în Bereg, în Cînad, cu toate că odinioară erau și Voevozi ai Romînilor ugocenii și beregenii), e drept iarăși că Ungurii stăpîni își fac toată datoria față de neamul nostru, căutînd să impuie maghiarizarea și că, astăzi chiar, legea școlară nouă a lui Berzeviczy sperie naționalitățile cu stricarea și dispariția școlilor confesionale, care dau Romînilor carte românească. Dar, în schimb, tot noi ne păstrăm mai bine, tot noi cucerim mai mult, așa nesprijiniți de nimeni cum sîntem, tot

noi avem cea mai bună sănătate, cea mai răpede înmulțire și aducem din sărăcia noastră cele mai mari jertfe pentru bisericile, școlile și băncile noastre. În cei din urmă ani Româniî de peste Carpați au făcut două lucruri de cea mai mare însemnătate: organisându-se pentru ajutorul bănesc între sine și cucerind orașe, dintre care au astăzi cinci în mîna lor, și ei progresează ne-curmat și în atîtea altele.

Romanisarea în marginile în care se face aduce numai folos. De multe ori ea vine din încuscirî, așa încît acel ce vorbește românește are și singe romănesc. Pe cînd maghiarisarea, așa cum o înțeleg Ungurii, e o mare pri-mejdie pentru sufletul lor, pentru ființa psihică a neamului: căci trebuie o puternică majoritate a elementului curat (la noi cel traco-romanico-slavic) pentru ca deosebirile de cugetare și simțire, caracterul particular care îndreptățește existența ca popor, să se păstreze.

Un amănunt neexact: d. Russu-Șirianu crede că un nume de sat mixt său fost mixt care are un înțeles în ungurește și, în forma românească, analoagă, un altul, a fost întăiî unguresc, și adecă un nume impus de Stat. În vechile timpuri, astfel de impunerî nu se făceau ca astăzi. Și e foarte cu puțință ca forma românească cu înțeles să fie mai veche, iar Ungurii să fi făcut ca Francesii în Algeria, prefăcînd numirea străină în alta cu sens în limba lor (d. ex: Ued-el-Arus=Rivière de la Rousse, în Algeria; cf., în Ardeal, Pîclișa =Poklos, în ung. pokol, iad).

La sfîrșit, autorul afirmă din nou credința sa că politica de pasivitate a Romînilor trebuie părăsită. Eû opun acestei convingeri convingerea mea de mai înainte. Se poate — ba e aproape sigur — ca în comitate, al căror rost politic e mare în Ungaria, lupta Romînilor să dea roade, făcîndu-i să aibă o largă parte în conducerea lor, dar în Budapesta, în parlamentul de acolo, nu se poate folosi nimic, căci în lupta națională neapărată Ungurii nu pot face concesii, cum nu le putem face noi.

*

Cu prilejul sfințirii strălucitei biserici a Trei-Ierarhilor din Iași, făcută de Vasile Lupu, și a armonioasei clădirî, datorite lui Ștefan-cel-Mare, a Sf. Nicolae din același oraș, Administrația Casei Bisericii a publicat o elegantă broșură cu titlul: *Cîteva cuvînte asupra bisericilor Sfîntul Nicolae Domnesc și Trei Ierarhi* (Carol Göbl, 1904). Partea istorică e de d. Al. Lăpădatu: concisă, sigură și interesantă, ea face toată cinstea autorului. Partea arhitectonică e tradusă — rău tradusă (găsești expresii ca «vusurî mulurate»!) — după note ale d-lui Lecomte de Noüy, restauratorul celor două sfînte lăcașuri. Din ea se vede, nu numai că d-sa nu e un scriitor și un om de știință, dar încă și aceia că ideile ce-și face despre clădirile pe care le-a reparat său rezidit nu sînt de loc clare: d-sa nu e cituși de puțin lămurit asupra curentului artistic din care vin Sf. Nicolae cel domnesc și Trei-Ierarhi. asupra modelor, antecedentelor, asupra meșterilor și valorii de originalitate a acestor opere de arhitectură. În curînd voiû avea prilejul să arăt aceasta mai pe larg într'o «Istorie a artei bisericesti la Romîni» pe care o am în lucru.

N. IORGA.